УСТАНОВА “БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АРХІЎ-МУЗЕЙ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА”

НІКІЦІН ЛЕАНІД АЛЯКСАНДРАВІЧ

МАСТАК ТЭАТРА

1 (14) МАЯ 1896 Г. – 15 КАСТРЫЧНІКА 1942 Г.

НІКІЦІН АНДРЭЙ ЛЕАНІДАВІЧ

ГІСТОРЫК, АРХЕОЛАГ, ПРАЗАІК, СЫН Л.А. НІКІЦІНА

19 ЖНІЎНЯ 1935 Г. – 15 ЛІСТАПАДА 2005 Г.

ФОНД № 339

ВОПІС № 1

1965 – 1988

МІНСК 2017

ЗМЕСТ

да воп. № 1 ф. 339

№№	Назва раздзелаў	№ спраў	№ стар. воп.
	ПРАДМОВА		
1.	ДАКУМЕНТЫ Л.А. НІКІЦІНА	1-17	1-3
1.1.	ФАТАГРАФІІ НАКІДАЎ І ЭСКІЗАЎ ДЭКАРАЦЫЙ, КАСЦЮМАЎ І МАСАК, СТВОРАНЫХ Л.А. НІКІЦІНЫМ ДЛЯ БЕЛАРУСКАЙ ДРАМСТУДЫІ Ў Г. МАСКВЕ	1-7	1
1.2.	ДАКУМЕНТЫ ПРА Л.А. НІКІЦІНА	8-13	1-2
1.3.	ВЫЯЎЛЕНЧЫЯ ДАКУМЕНТЫ	14-17	2-3
2.	ДАКУМЕНТЫ А.Л. НІКІЦІНА	18-39	3-5

Прадмова

Леанід Аляксандравіч Нікіцін нарадзіўся 1 (14) мая 1896 года ў г. Разані. У 1915 г. скончыў 2-ю Разанскую мужчынскую гімназію і паступіў на юрыдычны факультэт Маскоўскага ўніверсітэта, дзе навучаўся да 1918 г. З 1915 г. узаемадзейнічаў з МХТ-1[1], займаўся жывапісам у прыватных студыях г. Масквы (у А.С. Бяссмертнага, А.А. Ленскага, Э.Э. Ліснэра). З 1916 г. да 1917 г. знаходзіўся ў дзеючай арміі. У 1918 г. працаваў мастаком канцэртнага аб'яднання "Сороконожка" (г. Масква). У 1919 г. быў пераведзены на Украіну (г. Харкаў, г. Кіеў, г. Адэса, п-ў Крым) у распараджэнне галоўнага начальніка забеспячэння ўзброеных сіл, потым – скіраваны ў штаб 16-й Арміі Заходняга фронту (г. Смаленск, г. Мінск). У 1920 г. быў адкамандзіраваны для вучобы на японскім аддзяленні Акадэміі Генштаба Чырвонай Арміі (г. Масква), з 1921 г. да 1924 г. працаваў навуковым супрацоўнікам японскага аддзялення Цэнтральнага інстытута жывых усходніх моў. З 1922 г. да 1923 г. чытаў лекцыі па гісторыі мастацтваў у Пралеткульце[2], з 1923 г. да 1924 г. – у Маскоўскім медыка-педагагічным інстытуце. Адначасова займаўся жывапісам ва ВХУТЕМАСе[3] (у А.А. Асмёркіна, А.В. Лентулава, М.У. Сінезубава). Працаваў мастаком-афарміцелем спектакляў у тэатрах г. Масквы: 2-й Цэнтральнай студыі Пралеткульта ("Зори Пролеткульта" В.В. Ігнатава, "Мексиканец" Дж. Лондана, рэж. В.С. Смышляеў, 1921), 1-м Рабочым тэатры Пралеткульта ("Лена" В.Ф. Плятнёва, рэж. В.С. Смышляеў, 1921), ("Принц Хаген" Э. Сінклера, рэж. І.М. Бярсенеў, 1923), 1-й Опернай майстэрні садружнасці артыстаў ("Паяцы" Р. Леанкавалы, рэж. Э.Б. Краснянскі, 1923), ("Женщина из Руана" П. Антакольскага і А. Глобы, рэж. Э.Б. Краснянскі, 1924), Беларускай драматычнай студыі ў г. Маскве ("Власть тьмы" Л.М. Талстога, рэж. В.С. Смышляеў, 1923), ("Царь Максимилиан" А.М. Рэмізава, рэж. В.С. Смышляеў, 1924), ("Пільны вартаўнік" М. Сервантэса, рэж. Б.М. Афонін і А.А. Гейрат, 1925) і інш., МХАТе-3[4] ("Когда проснётся спящий" Ю. Жулаўскага, 1924) (не дазволены), МХАТе-2[5] ("Арэстэя" Эсхіла, рэж. Б.М. Афонін і В.А. Громаў, 1926), 2-ім Маскоўскім тэатры сатыры ("Дом на перекрёстке" М.Я. Трыгера, рэж. Э.Б. Краснянскі, 1927), Дзяржаўным яўрэйскім тэатры Украіны ў г. Адэсе ("Бабеф" М.Ю. Лявідава, рэж. В.С. Смышляеў, 1927), Маскоўскай кансерваторыі ("Алека" С.В. Рахманінава, рэж. А.М. Жылінскі, 1929) і інш. У 1929 г. працаваў старшым навуковым супрацоўнікам Дзяржаўнай акадэміі мастацкіх навук, у 1930 г. –

[1] МХТ-1 (з 1919 г. МХАТ-1) – 1-я студыя Маскоўскага мастацкага (акадэмічнага) тэатра, арганізаваная ў 1912 годзе К.С. Станіслаўскім і Л.А. Суляржыцкім.

[2] Пралеткульт – Пралетарская культурна-асветніцкая арганізацыя пры Наркамаце асветы (1917–1932).

[3] ВХУТЕМАС – Вышэйшыя мастацка-тэхнічныя майстэрні ў г. Маскве (1920–1926).

[4] МХАТ-3 – 3-я студыя Маскоўскага мастацкага (акадэмічнага) тэатра, створаная ў 1913 годзе, у 1926 годзе перайменаваная ў тэатр імя Я.Б. Вахтангава.

[5] У верасні 1924 года МХАТ-1 ператварыўся ў МХАТ-2 на чале з М.А. Чэхавым, у 1936 годзе ў адпаведнасці з распараджэннем СНК СССР і ЦК УКП(б) спыніў сваю дзейнасць.

мастаком-пастаноўшчыкам “Арменкино” ў г. Ерэване. 16 верасня 1930 г. Л.А. Нікіцін быў арыштаваны па справе “Ордэна свету” (“Ордэна тампліераў”) і асуджаны на 5 гадоў папраўча-працоўных лагераў (арт. 58–10). Быў скіраваны на Беламорканал, дзе працаваў мастаком УСЛОНа[6], з 1930 г. да 1934 г. – тэатра СвірЛага ў г. Ладзейным Полі Ленінградскай вобласці і афармляў спектаклі: “Вор” П.А. Арэнскага, рэж. В.М. Грыгор’еў, “Кто виноват?” А.І. Герцэна, рэж. В.М. Грыгор’еў і інш. Вызваліўся 16 ліпеня 1934 года, жыў у г. Калініне (цяпер – г. Цвер). Працаваў мастаком-афарміцелем у Маскоўскім драматычным тэатры: “Скупой” Мальера, рэж. В.С. Смышляеў (1935), “Далёкое” А.М. Афінагенава, рэж. В.С. Смышляеў (1936), 1-м Рабочым тэатры: “Слава” В.М. Гусева, рэж. Э.Б. Краснянскі (1936), “Фома Гордеев” М. Горкага, рэж. Э.Б. Краснянскі (1938), БДТ-2 “Дубровский” А.С. Пушкіна, рэж. П.С. Малчанаў (1937), “Банкир” А.Я. Карнейчука, рэж. В.А. Дарвішаў (1937), Шахцёрскім ансамблі песні і танца (1938), з 1939 г. да 1941 г. – мастаком Навукова-даследчага інстытута цацкі ў г. Загорску (цяпер – г. Сергіеў Пасад). Арыштаваны другі раз 24 чэрвеня 1941 г. і асуджаны на 10 гадоў папраўча-працоўных лагераў (арт. 58–10).

Л.А. Нікіцін памёр 15 кастрычніка 1942 г. у лагерным лазарэце г. Канска (Краснаярскі край). У 1963 г. ён быў рэабілітаваны па абедзвюх справах.

Андрэй Леанідавіч Нікіцін нарадзіўся 19 жніўня 1935 г. у г. Калініне (цяпер – г. Цвер). З 1955 г. да 1960 г. вучыўся на гістарычным факультэце Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М.В. Ламаносава (спецыяльнасць “гісторык і археолаг”), з 1962 г. да 1965 г. – у аспірантуры Інстытута археалогіі АН СССР. З 1957 г. узначальваў археалагічныя атрады, потым – археалагічныя экспедыцыі ў Пераслаўль-Залесскім і Растоўскім раёнах Яраслаўскай вобласці, на Церскім і Летнім берагах Белага мора, удзельнічаў у раскопках у Архангельскай, Мікалаеўскай і Уладзімірскай абласцях, у Закаўказзі, на п-ве Крым, у Малдавіі, г. Ноўгарадзе і г. Пскове. З 1963 г. працаваў журналістам у газетах “Известия”, “Московская правда”, “Неделя”, “Советская культура”, часопісах “Вокруг света”, “Дружба народов”, “Знание – сила”, “Наука и жизнь”, “Новый мир”, “Октябрь”, “Север” і інш. Адначасна друкаваў навуковыя працы па археалогіі, гістарычнаму літаратуразнаўству, гісторыі таемных таварыстваў Расіі і СССР, палеаграфіі, старажытнай і сярэднявечнай гісторыі Усходняй Еўропы, тэксталогіі. З 1975 г. да 1985 г. быў навуковым сакратаром Пастаяннай камісіі па праблемах “Слова о полку Игореве”, з 1976 г. да 1984 г. – старшым рэдактарам аддзела прозы выдавецтва “Советский писатель”. З 1985 г. А.Л. Нікіцін знаходзіўся на творчай працы. Аўтар кніг: “Голубые дороги веков” (1968), “Цветок папоротника” (1972), “Распахнутая земля” (1973), “Возвращение к Северу” (1979), “Дороги веков” (1980), “Над квадратом раскопа” (1982), “Точка зрения” (1985), “День, прожитый дважды” (1985), “Костры на берегах” (1986), “Орден российских тамплиеров”, тт. I-III (2003), “Розенкрейцеры в

[6] УСЛОН – Упраўленне салавецкіх лагераў асобага прызначэння (1920-я – 1930-я гг.).

Советской России” (2004), “Основания русской истории: мифологемы и факты” (2001), “Инок Илларион и начало русского летописания” (2003), “Тайные ордены в Советской России: Тамплиеры и розенкрейцеры” (2006) (надрукавана пасля смерці).

З 1973 г. – член СП СССР, з 1974 г. – Усесаюзнага геаграфічнага таварыства АН СССР.

А.Л. Нікіцін памёр 15 лістапада 2005 г. Пахаваны на Увядзенскіх могілках у г. Маскве.

Дакументы сямейнага архіва Л.А. і А.Л. Нікіціных паступілі ў аддзел фарміравання НАФ БДАМЛМ у 1986 г. і 1997 г. ад Андрэя Леанідавіча Нікіціна. У 1989 г. і 1997 г. яны прайшлі экспертызу гістарычнай і навуковай каштоўнасці і ў адпаведнасці з рашэннем ЭМК БДАМЛМ (пратаколы № 14 ад 30.11.1989 г. і № 7 ад 27.05.1997 г.) былі прыняты на пастаяннае захоўванне. У 2017 г. дакументы сямейнага архіва Л.А. і А.Л. Нікіціных прайшлі навуковае апісанне. Быў складзены вопіс № 1 у колькасці 39 спраў (66 дакументаў) за 1965–1988 гг., копіі дакументаў за 1924–1926 гг.

Вопіс складаецца з 2-х раздзелаў.

1. У раздзеле “Дакументы Л.А. Нікіціна” – 3 падраздзелы, справы ў якіх сістэматызаваны па жанрах і храналогіі за 1976–1986 гг. У першым падраздзеле змешчаны копіі фатаграфій накідаў і эскізаў дэкарацый, касцюмаў і масак Л.А. Нікіціна да спектакляў Беларускай драматычнай студыі ў г. Маскве і інш. Другі падраздзел прадстаўлены артыкуламі пра Л.А. Нікіціна, рэцэнзіяй і нататкай з яго ўпамінаннем, успамінамі В.Р. Нікіцінай аб ім. У трэцім падраздзеле знаходзяцца фатаграфіі Л.А. Нікіціна, індывідуальная і ў групе з акцёрамі Беларускай драматычнай студыі ў г. Маскве, і інш.

2. У раздзеле “Дакументы А.Л. Нікіціна” знаходзяцца яго рукапісы: аповесці, апавяданне, нарысы і артыкулы за 1965–[1985] гг.; аўтабіяграфія А.Л. Нікіціна і спіс яго надрукаваных работ.

За раздзелам змешчаны фатаграфіі А.Л. Нікіціна, індывідуальныя (1979–1983) і групавая (1978).

Прадмову склала
вяд. архівіст В.Ф. Шаталава
31.08.2017

ПРАТАКОЛ ЭМК №__________

ад "_____"____________20____ г.

ЗАЦВЯРДЖАЮ:

Дырэктар БДАМЛіМ

_____________ Г.В.Запартыка

"_____"____________20____ г.

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль-касць лістоў	Коль-касць дак-ў	АКД
	1. ДАКУМЕНТЫ Л.А. НІКІЦІНА				
	1.1. ФАТАГРАФІІ НАКІДАЎ І ЭСКІЗАЎ ДЭКАРАЦЫЙ, КАСЦЮМАЎ І МАСАК, СТВОРАНЫХ Л.А. НІКІЦІНЫМ ДЛЯ БЕЛАРУСКАЙ ДРАМСТУДЫІ Ў Г. МАСКВЕ				
1	"Апраметная". Накіды і эскізы касцюмаў да спектакля паводле п'есы В.А. Шашалевіча (1925). Фотакопіі	[сяр. 1980-х гг.]	11	11	
2	"Сон у летнюю ноч". Накіды касцюма і масак да спектакля паводле п'есы У. Шэкспіра (1925). Фотакопіі	[сяр. 1980-х гг.]	3	3	
3	["Чорт і баба"]. Эскіз касцюма да спектакля паводле п'есы Ф. Аляхновіча (1925). Фотакопія	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
4	"Эрас і Псіхея". Эскіз касцюма да спектакля паводле п'есы Ю. Жулаўскага (1926). Фотакопія	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
	* * *				
5	Фатаграфія сцэны з спектакля "Царь Максимилиан" паводле п'есы А.М. Рэмізава (рэж. В.С. Смышляеў, мастак Л.А. Нікіцін) (1924). Копія	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
6	Фатаграфіі сцэн з спектакля "Сон у летнюю ноч" паводле п'есы У. Шэкспіра (рэж. В.С. Смышляеў, мастак Л.А. Нікіцін) (1925). Копіі	[сяр. 1980-х гг.]	5	5	
	* * *				
7	Праграма спектакля Беларускай драмстудыі ў г. Маскве "Сон у летнюю ноч" паводле п'есы У. Шэкспіра (рэж. В.С. Смышляеў, мастак Л.А. Нікіцін) [1925]. Фотакопія	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
	1.2. ДАКУМЕНТЫ ПРА Л.А. НІКІЦІНА				
8	А.Л. Нікіцін. "Материалы к биографии театрального	[1985]	22	1	

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль-касць лістоў	Коль-касць дак-ў	АКД
	художника Л.А. Никитина". Машынапіс				
9	А.Л. Нікіцін. "Из дали прошлых лет" = "Минский поиск", "Крок да тэатра будучыні" і інш. Артыкулы пра Л.А. Нікіціна. Машынапіс з аўтарскай праўкай, выразка з часопіса	1986	37	3	
10	Х. Херсонскі. "Царь Максимилиан". Рэцэнзія на аднайменны спектакль Беларускай драмстудыі ў г. Маскве па п'есе А.М. Рэмізава (рэж. В.С. Смышляеў) з упамінаннем Л.А. Нікіціна і яго малюнкам. Фотакопія ўрыўка з газеты "Известия" (17.12.1924 г.)	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
11	Г. Алекнавічус. "З альбома". Нататка пра оперу "Алека" Маскоўскай кансерваторыі (рэж. А.М. Жылінскі) (1929) з фатаграфіяй Л.А. Нікіціна з акцёрамі і з упамінаннем аб ім. На літоўскай мове. Выразка з часопіса "Svyturys" ("Маяк"), № 9, 1987		1	1	
12	В.Р. Нікіціна. "Воспоминание о Леониде Александровиче Никитине". Машынапіс у пераплёце з сямейнымі фатаграфіямі	[1986]	304	1/38	
	* * *				
13	В.Р. Нікіціна. "Сергей Михайлович Эйзенштейн (пропущенные страницы воспоминаний)". Машынапіс з карэктурай А.Л. Нікіціна	1976	6	1	
	1.3. ВЫЯЎЛЕНЧЫЯ ДАКУМЕНТЫ				
14	Фатаграфія Л.А. Нікіціна (1926) з дароўным надпісам С.М. Станюце. Копія	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
15	Фатаграфія Л.А. Нікіціна ў групе з акцёрамі Беларускай драмстудыі ў г. Маскве: Б.М. Афоніным, Р.М. Кашэльнікавай, П.П. Пашковым і інш. пасля спектакля "Царь Максимилиан" А.М. Рэмізава (рэж. В.С. Смышляеў, мастак Л.А. Нікіцін) (1924). Копія	[сяр. 1980-х гг.]	1	1	
16	Фатаграфіі Л.А. Нікіціна ў групе з акцёрамі Беларускай драмстудыі ў г. Маскве: Т.А. Бандарчык, Я.Г. Глебаўскай, А.П. Радзялоўскай, К.М. Саннікавым, С.М. Станютай, Ц.М. Сяргейчыкам і інш. у час адпачынку на р. Лучосе ў	[сяр. 1980-х гг.]	2	2	

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль-касць лістоў	Коль-касць дак-ў	АКД
	Віцебскай вобласці (1926). Копіі				
	* * *				
17	Фатаграфіі акцёраў Беларускай драмстудыі ў г. Маскве і МХАТА-2 : Б.М. Афоніна, Т.А. Бандарчык, А.А. Гейрата, Я.К. Глебаўскай, А.К. Ільінскага, С.М. Станюты, Ц.М. Сяргейчыка і інш., індывідуальныя і ў групах, за 1925-1926 гг. Копіі	[сяр. 1980-х гг.]	4	4	
	2. ДАКУМЕНТЫ А.Л. НІКІЦІНА				
18	"Меж север побережник". Аповесць. Аўтарызаваны машынапіс з аўтарскай праўкай	1966	52	1	
19	"Дороги веков". Зборнік аповесцей. Пачатак. Гранкі з аўтарскай і карэктарскай праўкай	1980	124	1	
20	"Дороги веков". Зборнік аповесцей. Заканчэнне. Гранкі з аўтарскай і карэктарскай праўкай	1980	138	-	
21	"Над квадратом раскопа" = "Формула постижения". Дакументальная аповесць. Пачатак. Машынапіс з аўтарскай праўкай і ўклейкай	1982	154	1	
22	"Над квадратом раскопа" = "Формула постижения". Дакументальная аповесць. Працяг. Машынапіс з аўтарскай праўкай і ўклейкай	1982	147	-	
23	"Над квадратом раскопа" = "Формула постижения". Дакументальная аповесць. Заканчэнне. Машынапіс з аўтарскай праўкай і ўклейкай	1982	132	-	
24	"Тайна двух Биармий" = "По следам саги". Дакументальная аповесць. Машынапіс са значнай аўтарскай праўкай і ўклейкай	1983	125	1	
25	"Зелёный Тарханкут" = "Ни эллину, ни варвару...". Дакументальная аповесць. Машынапіс са значнай аўтарскай праўкай і ўклейкай	1984	49	1	
26	"Беломорский лабиринт" = "Тропою древних саамов". Дакументальная аповесць. Машынапіс са значнай аўтарскай праўкай	1985	131	1	
27	"Мурманский гамбит" = "Презумпция невиновности". Дакументальная аповесць. Пачатак. Машынапіс з аўтарскай праўкай і ўклейкай	[сяр. 1980-х гг.]	103	1	

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль-касць лістоў	Коль-касць дак-ў	АКД
28	"Мурманский гамбит" = "Презумпция невиновности". Дакументальная аповесць. Заканчэнне. Машынапіс з аўтарскай праўкай	[сяр. 1980-х гг.]	85	-	
	* * *				
29	"Пусть придёт собачник". Апавяданне. Машынапіс з аўтарскай праўкай	1968	21	1	
	* * *				
30	"Комони ржуть за Сулою - звенить слава в Кыеве...". Гістарычны нарыс. Варыянты. Няпоўны тэкст. Машынапіс з аўтарскай праўкай	1982	82	2	
31	"День завтрашний и день вчерашний" = "Хрупкая связь времён". Нарыс, прысвечаны праблеме захавання гістарычных помнікаў і прыроднай спадчыны Расіі. Машынапіс з аўтарскай праўкай і ўклейкай	1983	103	1	
32	"Человек без лица". Гістарычны нарыс пра вялікага князя Васіля III і цара Іаана IV (зборнік "Писатель и время"). Гранкі з аўтарскай і карэктарскай праўкай і ўклейкай	1983	38	1	
	* * *				
33	Артыкулы па археалогіі і інш. Машынапіс з аўтарскай праўкай, машынапіс з нязначнай аўтарскай праўкай	1965-1978	45	4	
34	"Термин "дьскы" в "Слове о полку Игоревым" = "Значение термина "дьскы" в "Слове о полку Игоревым" і інш. Артыкулы. Аўтарызаваны машынапіс са значнай аўтарскай праўкай, машынапіс са значнай аўтарскай праўкай	1976, 1978	27	2	
35	"Первый спектакль С.М. Эйзенштейна в Пролеткульте". Артыкул. Машынапіс з аўтарскай праўкай і ўклейкай	[1985]	71	1	
	* * *				
36	Аўтабіяграфія. Машынапіс. Візітка А.Л. Нікіціна	[1986, 1990-я гг.]	3	2	
	* * *				

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль-касць лістоў	Коль-касць дак-ў	АКД
37	Спіс надрукаваных прац А.Л. Нікіціна. Машынапіс з аўтарскай праўкай	1988	12	1	
	* * *				
38	Фатаграфіі А.Л. Нікіціна, індывідуальныя	1979-1983	5	5	
39	Фатаграфія А.Л. Нікіціна ў групе з А.Я. Маркавым, С.І. Шуртаковым і інш. у час Дзён літаратуры ў г. Каломне	1978	1	1	

У дадзены вопіс унесена 39 (трыццаць дзевяць)

спраў з № 1 па № 39 , 67 дакументаў.

Вопіс склала і апрацоўку
фонда зрабіла

вяд. архівіст В.Ф. Шаталава

Дакументы прынялі:

____

____

"_____"____________20____ г.